

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тульчинська С.О, доктор економічних наук, професор
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
tuha@ukr.net

Солосіч О.С., аспірант
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
aleksandr.solosich@ukr.net

Одним із невід'ємних елементів забезпечення перманентного прогресивного розвитку сучасних економічних систем є інноваційна компонента, яка на рівні макроекономічних утворень приймає форму національної інноваційної політики ключовою метою провадження якої є формування повноцінної національної інноваційної системи. Національна інноваційна система за своїм економічним змістом представляє собою сукупність організаційних, нормативно-правових, інфраструктурних та соціально-економічних інституцій націлених на формування стабільних умов до генерування, імплементації та дифузії інноваційного продукту як певної техніко-технологічної або управлінської розробки спрямованої на інтенсифікацію продуктивності функціонування господарських процесів. Передумовою актуалізації проблематики дослідження специфіки організації національних інноваційних систем стали докорінні зміни на рівні парадигмальних засад функціонування економічних систем наприкінці минулого століття, що дали старт трансформаційним процесам переходу до економічної формації принципово нового типу – постіндустріальної економіки.

Ресурсною базою функціонування економік постіндустріального типу виступає інтелектуальний капітал, а також безпосередньо середовище його генерування, що включає в себе знання (освітня система, доступність знань, освіченість населення, інкорпорованість освітніх установ у процеси міжнародної наукової кооперації та ринку технологій), техніко-технологічну (технічна спроможність підприємницького сектору до імплементації інноваційного продукту, достатність компетентного кадрового забезпечення), економічну (фінансова спроможність підприємницького сектору, застосування системи податкових та інвестиційно-інноваційних стимуляторів розвитку у рамках державної інноваційної політики), інституційну (деталізація нормативно-правового забезпечення реалізації інноваційної діяльності, релевантність інституційного ландшафту наявним викликам та потребам інноваційного розвитку підприємницького сектору) та організаційну інфраструктуру (створення державних платформ підтримки інноваційних проектів та комунікаційних інструментів багатосторонньої взаємодії ключових акторів інноваційного циклу). Таким чином, розбудова інтелектуальної економіки, заснованої на створенні та розширенні інтелектуального ресурсу, втіленого у знаннях, технологіях, науковій діяльності, людському капіталі, складає фундаментальний базис функціонування національної інноваційної системи та повноцінного становлення економіки постіндустріального типу.

При цьому в цих умовах саме інтелект та людський потенціал є основою розвитку і функціонування сучасного інформаційного суспільства і має важливу роль у досягненні збалансованого ефективного розвитку як окремих підприємницьких структур, так всього суспільства загалом [1, с. 99]. Сьогодні інтелектуальний капітал – це основний чинник, що визначає конкурентоспроможність економічних систем, виступає ключовим ресурсом їх розвитку [2, с. 28].

Враховуючи комплексний характер складових ефективного функціонування національних економічних систем та побудови інтелектуальної економіки в цілому, слід зауважити, важливість інтеграції концептуальних положень теорії сталого розвитку у якості організаційно-економічного вектору реформування та становлення постіндустріальної моделі у рамках національної економіки. За своєю суттю сталий розвиток представляє собою концепцію триєдиної синергетичної взаємодії економічної, соціальної та екологічної складової системи за рахунок чого досягається стабілізація та прискорення економічного зростання, забезпечується розвиток соціальної компоненти, втіленої у людському капіталі, а також підтримується безпека екологічного (природного) середовища функціонування економічних систем на основі відповідальної соціально-економічної поведінки суб'єктів даних процесів. При цьому, одними з ключових рушіїв імплементації даної концепції виступають держава, а також глобальний ринок [3, с. 47].

Таким чином, беручи до уваги багатоаспектність та поліфункціональність складу проблематики побудови ефективної інноваційної системи, першочергового значення набувають питання забезпечення економічної безпеки відповідних процесів, адже саме безпековий елемент відіграє ключову роль в умовах мінливості та кризовості кон'юнктурних параметрів зовнішнього середовища, що характерні сучасному стану національної та глобальної економіки в цілому.

При цьому, площина відповідних кризових факторів охоплює широке коло суспільно-економічних процесів, які напряду впливають на перспективи налагодження ефективної роботи національної інноваційної системи та забезпечення сталості її функціонування, поєднуючи у собі економічні, ринкові, політичні, соціальні, демографічні та наукові фактори прояву кризових явищ [4]. Аналіз окресленої проблематики ускладнюється дією правового режиму воєнного стану за рахунок актуалізації непередбачуваних загроз фізичного руйнування виробничих, інфраструктурних та логістичних елементів економічного потенціалу та звуженню інвестиційно-інноваційних можливостей.

Саме тому, пропонуємо сформулювати перелік ключових напрямків забезпечення економічної безпеки національної інноваційної системи в умовах становлення інтелектуальної економіки, до яких варто віднести наступні:

- чітка пріоритезація інноваційного розвитку на законодавчому рівні з формуванням відповідних стратегій та програм розвитку, уникнення їх формалізації та дисфункціоналізації, унаслідок накладання зон відповідальності основних учасників процесу та обмеженості нормативно-правового забезпечення;

- здійснення територіальної кластеризації та формування ключових організаційно-економічних центрів – точок інноваційного зростання;

- застосування комплексного підходу у формуванні стратегій післявоєнного відновлення, націлених на формування високотехнологічного промислового сектору з належним нормативно-правовим та організаційним забезпеченням повноцінного функціонування інноваційного циклу;

- створення передумов розбудови знаннєвої економіки шляхом стимулювання розвитку освітньо-наукових установ, заохочення та організаційної підтримки міжнародної кооперації та партнерства у сфері науки;

- врахування впливу діджиталізації економічних процесів на можливості забезпечення економічної безпеки, зокрема у частині інформаційної безпеки, що потребує застосування ефективних механізмів цифрового захисту (фізичного та віртуального), моніторинг інформаційного поля та розробка загальної стратегії протидії кібертероризму та відповідним діям з боку ворожих держав [5, с. 57];

- забезпечення розвитку економічного середовища на основі принципів гуманізації та інклюзивності з метою максимізації залучення креативного та інтелектуального потенціалу людського капіталу.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що забезпечення економічної безпеки національної інноваційної системи в умовах становлення інтелектуальної економіки потребує імплементації низки заходів безпекового характеру, покликаних на формування адаптаційних та резильєнтних властивостей національної інноваційної системи з метою підтримки стабільності функціонування її основних безпекових компонент.

Список використаних джерел

1. Дем'янчук М. А. Вплив цифрових трансформацій на інтелектуальний потенціал підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. №1 (75). С. 98-106.
2. Пахаренко О., Швець Ф. Формування інтелектуального капіталу в контексті інноваційної економічної системи держави. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 4: С. 25-33.
3. Гречко, А. В., Очеретяна О.В. Економічні переваги імплементації механізму управління сталим розвитком на вітчизняних підприємствах. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 22. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/259799>.
4. Хринюк О.С., Очеретяна О.В. Фактори виникнення кризових явищ та забезпечення сталого розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/355>.
5. Тульчинська С. О., Солосіч О. С., Чорній В. В. Вплив діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 54–58.